

DEVIANT XULQ-ATVORGA EGA BOLALARNING IJTIMOY PEDAGOGIK REABILITATSIYASI

Baratova Shahlo Jalil qizi

*Qashqadaryo viloyati Qarshi shahar "Erkatoyim-kichkintoyim"
xususiy maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi
Bolalarning ijtimoiy moslashuvi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada deviant xulq-atvorni namoyon qiluvchi bolalarni ijtimoiy-pedagogik rehabilitatsiya qilish, ta'lim, ijtimoiy va psixologik tadbirlarni birlashtiradigan yaxlit yondashuv, xatti-harakatlarni o'zgartirish, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish, samarali natijalarni ta'minlash uchun doimiy monitoring va baholashning ahamiyati, deviant xulq-atvorga hissa qo'shadigan tizimli muammolarni hal qilish haqida bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-pedagogik rehabilitatsiya, deviant xulq-atvor, xulq-atvorni o'zgartirish, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish, tizimli muammolar.

Kirish:

Bolalardagi deviant xulq-atvor fenomeni jamiyat me'yorlari va umidlaridan ajralib turadigan keng ko'lamli harakatlarni o'z ichiga oladi. Bunday xatti-harakatlar turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin, jumladan, tajovuzkorlik, darsdan ketish va huquqbuzarlik, ko'pincha atrof-muhit omillari, oilaviy dinamika, tengdoshlar ta'siri va individual psixologik muammolarning murakkab o'zaro ta'siri natijasida yuzaga keladi. Ushbu xatti-harakatlarning asosiy sabablarini tushunish nafaqat simptomlarni, balki asosiy sabablarni ham hal qiluvchi samarali rehabilitatsiya strategiyalarini ishlab chiqish uchun muhimdir. Ijtimoiy-pedagogik rehabilitatsiya yondashuvi bu bolalarni jamiyatga qayta integratsiyalashuviga yordam berish uchun ta'lim, ijtimoiy va psixologik tadbirlarni birlashtirgan holda yaxlit istiqbolga urg'u beradi. Ushbu yondashuv deviant xulq-atvor nafaqat individual patologiyani aksini, balki ko'pincha keng qamrovli yechimlarni talab qiladigan kengroq tizimli muammolarni ko'rsatishini tan oladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya:

Ijtimoiy-pedagogik rehabilitatsiyaning asosiy maqsadlari ko'p qirrali bo'lib, xulq-atvorni o'zgartirishga, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga, hissiy qo'llab-quvvatlashga va ta'limga jalb qilishga qaratilgan. Xulq-atvorni o'zgartirish ijobiy alternativlarni targ'ib qiluvchi tizimli aralashuvlar orqali salbiy naqshlarni o'zgartirishga qaratilgan. Bu jarayon ko'pincha har bir bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan aniq, erishish mumkin bo'lgan maqsadlarni belgilashni

o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, ijtimoiy ko'nikmalarni oshirish shaxslararo munosabatlarni yaxshilash va tegishlilik tuyg'usini rivojlantirish uchun juda muhimdir.

Deviant xulq-atvorga ega bo'lgan bolalar tez-tez muloqot qilish va nizolarni hal qilish bilan kurashadilar, bu esa maqsadli ijtimoiy ko'nikmalarni o'qitishni rehabilitatsiyaning muhim tarkibiy qismiga aylantiradi. Bundan tashqari, hissiy yordam bu bolalar duch keladigan psixologik muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Maslahat xizmatlaridan foydalanish bolalarga o'z his-tuyg'ularini boshqarishga va yengish mexanizmlarini rivojlantirishga yordam beradi, natijada sog'lom xulq-atvorni tanlashga olib keladi. Ta'limni qo'llab-quvvatlash bir xil darajada muhimdir; Bolalarning o'z ilmiy izlanishlari bilan shug'ullanishlarini ta'minlash orqali biz keyingi og'ish xavfini kamaytirishimiz va muvaffaqiyat va maqsad tuyg'usini rivojlantirishimiz mumkin.

Natijalar:

Samarali rehabilitatsiya strategiyalarini amalga oshirish uchun har tomonlama baholash va individual rejalashtirishdan boshlab tizimli yondashuv zarur. Keng qamrovli baholashni o'tkazish amaliyotchilarga har bir bolaning o'ziga xos ehtiyojlarini, kuchli tomonlarini va qiyinchiliklarini tushunishga imkon beradi. Ushbu baholash asosida aniq maqsadlar qo'yadigan va zarur choralarni ko'rsatadigan shaxsiy rehabilitatsiya rejalarini ishlab chiqish mumkin. Oilaning ishtiroki rehabilitatsiya jarayonining yana bir muhim jihati hisoblanadi. Oilalarni jalb qilish nafaqat qulay uy muhitini yaratadi, balki ota-onalarga farzandlarining xatti-harakatlarini samarali boshqarish uchun zarur vositalar bilan yordam beradi.

Ota-onalik ko'nikmalariga qaratilgan seminarlar oilalarni ijobiy xulq-atvorni mustahkamlash va yuzaga kelgan muammolarni hal qilish uchun strategiyalar bilan jihozlashi mumkin. Bundan tashqari, maslahat va terapiyani rehabilitatsiya tizimiga kiritish asosiy psixologik muammolarni hal qilish uchun juda muhimdir. Individual yoki guruh terapiyasi mashg'ulotlari bolalarga salbiy fikrlash shakllarini tanib olish va o'zgartirishga yordam berish uchun kognitiv-xulq-atvor terapiyasi usullarini qo'llash orqali o'zlarining his-tuyg'ulari va tajribalarini o'rganish uchun xavfsiz joyni taqdim etishi mumkin.

Muhokama:

Bolalarning tengdoshlari va kattalar bilan ijobiy munosabatda bo'lish qobiliyatini oshirish uchun ijtimoiy ko'nikmalarni o'qitish rehabilitatsiya jarayoniga kiritilishi kerak. Muloqot, hamdardlik va nizolarni hal qilishga qaratilgan seminarlar munosabatlarni yaxshilashga yordam beradigan va deviant xatti-harakatlar holatlarini kamaytiradigan qimmatli ko'nikmalarni berishi mumkin. Guruh faoliyatida ishtirok etishni rag'batlantirish ijtimoiy o'zaro ta'sirni rivojlantiradi va bolalarga bu ko'nikmalarni real dunyo sharoitida qo'llash imkonini beradi. Ijtimoiy ko'nikmalarni

rivojlantirishga qo'shimcha ravishda, ta'lim tadbirlari akademik muvaffaqiyatni ta'minlash uchun zarurdir.

Jamiyatning ishtiroki dam olish va ta'lim dasturlarini taklif qiluvchi mahalliy tashkilotlar bilan aloqalarni mustahkamlash orqali rehabilitatsiya jarayonini yanada boyitadi. Jamiyat faoliyatida ishtirok etish nafaqat bolalarga tegishlilik tuyg'usini, balki bolalarda mas'uliyat va javobgarlikni rag'batlantiradi. Ko'ngillilar imkoniyatlari maqsad tuyg'usini uyg'otishi va bolalarga jamiyatning hissa qo'shadigan a'zolari sifatida ijobiy o'zini o'zi rivojlantirishga yordam berishi mumkin. Nihoyat, doimiy monitoring va baholash rehabilitatsiya jarayonining muhim tarkibiy qismidir. Muntazam baholash amaliyotchilarga rehabilitatsiya maqsadlari sari taraqqiyotni kuzatish va individual ehtiyojlar va natijalar asosida aralashuv strategiyalariga zarur tuzatishlar kiritish imkonini beradi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytish mumkinki, deviant xulq-atvorni namoyon etuvchi bolalarni ijtimoiy-pedagogik rehabilitatsiya qilish ushbu muammolarning ko'p qirrali xususiyatini hal qiluvchi kompleks, hamkorlikda yondashuvni talab qiladi. Ta'limni qo'llab-quvvatlash, hissiy yo'l-yo'riq, ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatish va oila ishtirokini yaxlit asosga birlashtirib, biz ijobiy rivojlanish va jamiyatga muvaffaqiyatli qayta integratsiyalashuv uchun qulay muhit yaratishimiz mumkin. Deviant xulq-atvor ko'pincha tizimli muammolardan kelib chiqishini tushunish ushbu asosiy sabablarni maqsadli aralashuvlar orqali hal qilish muhimligini ta'kidlaydi. Oxir oqibat, chidamlilikni rivojlantirish va sog'lom xulq-atvorni tanlashni targ'ib qilish nafaqat bolaning individual foydasiga, balki kengroq jamiyatga ham ijobiy hissa qo'shadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimova L.I. Ijtimoiy psixologiya: Universitetlar uchun darslik. Toshkent: nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. G'. G'ulom, 2004.
2. Vohidova N.X., Mirzayeva F.O. Ijtimoiy pedagogika. Darslik. Sano-standard, 2022.
3. A. A. Axmedov. Ijtimoiy pedagogika: o'quv qo'llanma / Amin Axmedov - Buxoro "Buxoro determinanti" MCHJning Kamolot nashriyoti, 2023.
4. L.M.Xakimova. "Deviant xulq-atvor psixologiyasi" Toshkent 2014.